HRVATSKO SLOVO
TJEDNIK ZA KULTURU

matica hrvatska

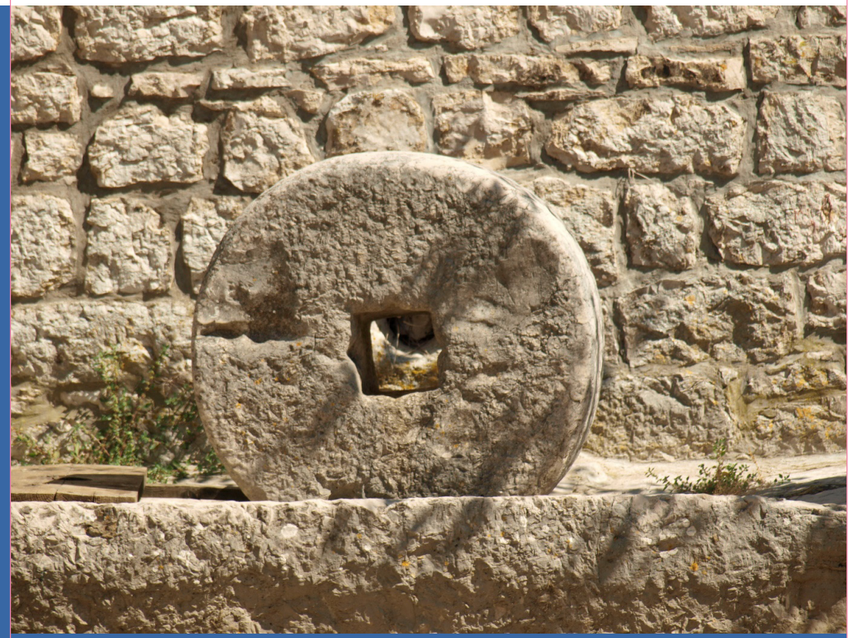

IV. ZBORNIK SVJETSKOG FESTIVALA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI 2022. ZAGREB

ISSN 2991-6216

2024.

4 ZBORNIK SVJETSKOG FESTIVALA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

Svjetski festival hrvatske književnosti

ZBORNIK RADOVA

4

HRVATSKO SLOVO
TJEDNIK ZA KULTURU
maticahrvatska

Uredničko povjerenstvo

akademik IVAN ARALICA
akademik LUKO PALJETAK
dr. sc. ŽELJKA LOVRENČIĆ
ĐURO VIDMAROVIĆ
BOŽIDAR PETRAČ
STJEPAN ŠEŠELJ

Urednici

STJEPAN ŠEŠELJ
DUBRAVKA VIDAK

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske
Fond za kulturu
maticahrvatska
HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

HRVATSKO SLOVO
TJEDNIK ZA KULTURU
matica hrvatska

Svjetski festival hrvatske književnosti

Zbornik radova izlaganih u Zagrebu
od 15. do 17. studenoga 2022.

Položaj hrvatskih književnika u državama u kojima žive i veze s matičnom hrvatskom kulturom i književnošću te izgledi tih veza ubuduće

Foto dokumentacija

Zagreb
2024.

Položaj hrvatskih književnika u Herceg Bosni (Bosni i Hercegovini) i veze s matičnom hrvatskom kulturom i književnošću

Darko Juka

Stjepan Šešelj, Darko Juka, Đuro Vidmarović

Darko Juka, književnik, BiH, Mostar

SUSTAVNA RAZGRADNJA HRVATSKOGA NACIONALNOG BIĆA U BIH MATICI DOMOVINI OPASNO PROLAZI ISPOD RADARA

Biskupska je konferencija BiH, u svibnju 2022. godine, obznanila Promemoriju u kojoj stoji kako je broj Hrvata u BiH spao na oko 350.000 ili na 15 % ukupnoga broja pučanstva, što je za čak polovicu manje u odnosu na 1991. godinu!

Suočeni s činjenicom da smo, kao narod, kao nacionalno biće, politički i biološki pod zbiljskom ugrozom, da smo pod (ne) kamufliranom represijom muslimansko-bošnjačke unitarističke politike, srpske interesne političke *empatije* i uznapredovala nastojanja (s)micanja hrvatskoga nacionalnog i političkog bića iz BiH, osuđeni smo na tijesno zbijanje redova, a svakoga onoga tko traži širinu to snažno frustrira!

Navezujući na kritičnost nacionalnoga pitanja snažan zamašnjak gospodarskoga očaja, nemogućnosti zaposlenja, odveć niskih osobnih primanja, ali i prijeteće sigurnosno destabiliziranje na globalnoj, tako i na mikrozemljopisnoj razini (neupitno tinjajuće domaće ozemlje, jednako kao i uže i šire istočno susjedstvo), kao posljedicu imamo (z)bijeg čitavih obitelji u tuđinstvo, u potrazi za nekakvom boljom budućnosti za potomstvo. Optimisti koji traže nadu i tamo gdje ju je teško uočiti, čak i tamo gdje je i njezin pojam odavna iščeznuo, opetuju teze o desetljećima u kojima se, *trbuhom za kruhom*, također odlazilo u tuđi svijet, kako bi se zaradilo, preživjelo i – vraćalo.

Ključna je, pak, razlika koja dva slučaja čini nesrodnim i sasma neusporedivim ona notorna činjenica da je u tim ranijim *jugoslavenskim* desetljećima, emigrirajući iz političkih ili gospodarskih razloga, zemlju napuštala *glava kuće*, ostavljajući na

ognjištu suprugu i djecu kojima bi se, na koncu, ipak vraćala, u konačnici nerijetko kao otac – neznanac svojim potomcima. Nepovratno utječući na opću demografsku sliku u visokim postotnim skokovima, danas cjelokupne obitelji trajno napuštaju ognjišta, među njima čak i mladi roditelji s riješenim pitanjem zaposlenja u svojoj postojbini. Odlaze upravo kako se ne bi vratili, hoteći djeci rast i životni let negdje drugdje, gdje bi im kakvoća života trebala stasati u prvi, protivno onomu trećerazrednomu ili bogzna kojemu redu kakov jest u BiH danas i kakov nastoje ostaviti daleko iza sebe, među humcima predaka.

U protektoratu, ugnječeni između dva (treba izbjeći sljepoću pokraj zdravih očiju) neprijateljski raspoložena nacionalna korpusa, a pod kapom lošega upravljanja istrošenih ili, pak, zagriženo nadobudnih stranaca koji apriori odbijaju razumjeti duh stvarnosti, hrvatskomu je narodu prvotno slomljena financijska kralježnica, osjetno oslabljena gospodarska, poniženа braniteljska populacija, potom uništeni mediji (naglasak je na elektroničkima), a udar na hrvatski jezik i školstvo koji je galopirao prije dvadesetak godina, vratio se sada na scenu osjetno perfidnijim metodama za koje se bojim kako *prolaze* ispod radara, dok na scenu, k tomu, kao i onda opet stupa podanički mentalitet pojedinaca.

Gdje su u svemu tomu hrvatska književnost i umjetnost u BiH?

Upliv diletantizma odnosno *pojeftinjenje* kulture i umjetnosti globalni je problem današnjice, kao prirodan slijed ustrajnoga izokretanja društvenoga i kritičkoga sustava vrijednosti. Premda su plošnost i *lake note* po kojima plešemo na svakoj od grana drveta života globalnom pošašću, kod nas je to danas posebno izraženo jer nam povijest nije niti pružila šansu. Dok su se negdje naraštaju prosvjećivali i duhovno uzdizali, mi smo se nosili s jarmovima tiranstva, svjedočili zatiranjima identiteta, bili primorani biti međašima čijoj se djeci nasilno kalemi iskrivljene istine… Tko se ovdje, ako bi se i uspio othrvati tim sadizmima, mogao odgajati kao publika kazališta, likovnih izložbi, violinskih koncerata i pjesničkih večeri? Danas, na zasadama takove povijesti, satiru nas neke druge nemani jer u pogrješnima vidimo uzore.

Ipak, u tomu ludilu kaljuže sijala su i sijaju neka imena, ustrajavaju snage, možda najvećma upravo snage pisane riječi, ali uglavnom ostaju unutar mjesnih okvira u kojima ne dosežu

zavrijeđeni stupanj na hrvatskoj nacionalnoj ljestvici vrjednovanja stvaralačkih vrijednosti.

Utjecajni zagrebački medijsko-aktivistički krugovi *grle* naručeno nasmijane *Bosance*, poimajući ih kao benigne aktere prizemnih viceva (odnosi se na glumce, redatelje, aktiviste pa i književnike, da ne idem na političare) koji – kao istinski predstavnici strukture koja nesmiljeno izgrađuje zloćudnu *bosansku* političku nadnaciju, *bosanski* jezik, pogodno prekrojene prošlost i kulturu – s bosanskohercegovačke strane granice odbacuju maske razotkrivajući se kao vukovi i hijene nad tijelom hrvatskoga nacionalnog bića koje, politički načeto izmišljanjem povijesnoga i nacionalnoga bošnjaštva (sada i političkoga bosanstva) još od austrougarske pa do današnjih protektora, poprima obrise trupla. Međutim, prijeteći miris raspadanja ne ćuti Matica Domovina!!!

U BiH pojedini imatelji hrvatskih domovnica i putovnica, osobe nehrvatske nacionalne pripadnosti, pak redoviti korisnici hrvatskih poticajnih novčanih sredstava, u svojim književnim i audiovizualnim radovima, uglavnom na engleskomu i još nekim svjetskim jezicima, Republiku Hrvatsku u diplomatskim krugovima izravno optužuju za ratnu agresiju na BiH, krvoprolića, konclogore, urbicide, kulturocide, negirajući Hrvatima u BiH sve pa i njihovu narodnost i identitet.

I ne rade na tomu više samo *mainstream* mediji i samo tuđinci… Odavna je zabrinjavajuće upitan i odnos prosječnoga Hrvata u Republici Hrvatskoj prema svojemu narodu s druge strane granice, godinama građen i hranjen utjecajnim medijsko-propagandnim lancima… Nužna digresija koju ću navesti osobno je iskustvo, kao potkrjepa rečenomu. Naime, djevojka iz Rijeke, Hrvatica, boravila je u posjetu Mostaru. Odvevši ju do nekoliko bitnijih gradskih odredišta, ona je, prolazeći pokraj zgrade Hrvatskoga narodnog kazališta Mostar (25 godina u izgradnji) na naših nekoliko natuknica, zbunjeno upitala: *Zašto imate hrvatsko kazalište, zašto nemate svoje?!*

Uzbunjujuća je to posljedica usađivana odgoja i svjetonazora, dugogodišnje protuhercegovačke, protuhercegbosanske pa i protuhrvatske prekogranične propagande i sustavne razgradnje narodnosno-krvne sveze hrvatskoga bića po crti danas žive međudržavne granice koja je isto to biće krenula dijeliti birokracijom, da bi ga vrlo jake i žive sile nastavile sustavno (i uz

obilate naknade iz nekoliko zapadnjačkih središta moći) dijeliti i duhom i poviješću i – budućnošću! Posljedica je to dobro utanačenih gibanja na koja nikada nismo uspjeli iznaći odgovora, makar je još veliki Matoš znao zavapiti kako će nam nedostajati štrika. Prođe od toga vapaja i preveć godina te, drugim pjesnikovim stihovima utučen, strepim jer i dalje *njeno ime briše, za volju (ne) znam kome, žbir u uzama!*

Dok težimo širenju hrvatske misli na jezicima plavoga globusa, Hrvati iz BiH, barem oni koji misle državotvorno, teško prodiru barijeru i svoje Domovine. Kod značajnoga dijela nakladnika i književnih organizacija u Hrvatskoj uglavnom prolaze oni koji misle na sve druge načine samo ne nacionalno osviješteno… Usporedo s tim, pojedine osnovnoškolce u hrvatskim osnovnim školama (u Republici nam Hrvatskoj) poučavaju kako u BiH žive samo Bošnjaci (udžbenik *Nina i Tino*, priroda i društvo za IV. razred osnovne škole, izdavač *Profil Klett*)!

Ako uz to progovorimo o hrvatskoj bolesti sitničarenja, gramzivosti, zavisti, rascjepkanosti, manjku suradnje i prevelikim egima, jasno je u čemu vide priliku oni korpusi koji traže svaki način za realizaciju onoga našeg (s)micanja sa scene života i bitka BiH!

One BiH u kojoj je postao standard uporaba termina *naš jezik*, u kojoj je civilizacijski uvrjedljivo i fašistički čin prevesti naziv institucije s tuđinskoga jezika na svoj (ako je taj jezik – hrvatski), u kojoj je besprijekorna uporaba hrvatskoga književnog jezika *ustaštvo*, u kojoj Sarajevo preslikava davno oprobanu beogradsku školu nametanja čaršiji prihvatljiva jezika mališanima svih naroda kroz crtiće i dječje emisije, u kojoj hrvatskoga jezika nema u *zajedničkim* javnim medijima, u kojoj gotovo sve odreda međunarodne institucije i (gostujuća) strana veleposlanstva na svojim mrežnim stranicama nude čitanje na engleskomu i na B/H/S jeziku (na što institucionalnom šutnjom i Hrvati ipak pristaju)…

Istoj onoj BiH u kojoj ti isti stranci sada pritišću, ucjenjuju i prijete ne bi li mostarsku Glazbenu školu stopili s bošnjačkom *muzičkom* i, pod uznemirujuće primitivnim egidama (*svi se mi razumijemo* / *note ne poznaju naciju*) na koje se oni spomenuti podanici kaleme kao mlađahne voćke koje kane zasjati poslije stranjske (srebrnjačke) kiše, proces potpunoga iščeznuća hr-

vatskoga školskog plana i programa ostvariti preko hrvatskih škola do Sveučilišta u Mostaru koje jedino djeluje na hrvatskomu jeziku i koje je, početkom 21. stoljeća, samoprijegornom bitkom tada najpredanijih nacionalnomu cilju, uspjelo preživjeti snažne nasrtaje tih *gostujućih* na njegovu opstojnost. Danas je toga samoprijegora manje, a manjka nam i predanih nacionalnomu cilju…

Nastavak je to, uz svjesno zanemarivanje povijesti kao učiteljice života, protektorske austrougarske matrice *izgradnje stabilnosti i mira* među *balkanskim plemenima* potiranjem povijesno autohtonih nacija, zapravo zatiranjem hrvatskoga kao najmalobrojnijega i, perceptivno, najprgavijega (čitaj – najprkosnijega) identiteta i svih odrednica njegova nacionalnog bitka, makar bio jedini istinski domorodački praidentitet toga podneblja među svim danas postojećim narodnim zajednicama koje obitavaju pod tim dijelom nebeskoga svoda.

Veselko je Koroman jednom prigodom kazao: Činjenica je da su Hrvati na tim prostorima jedini državotvorni etnos i ako ćemo govoriti o čijoj izvornosti, treba reći nepobitnu istinu: oni su temeljni narod u BiH. To posvjedočuju materijalni spomenici, tri pisma, katolička vjera te jezik s ikavskim i drugim obilježjima. Na kraju, o tome najjasnije potvrdno govori povijesna literatura. Hrvati su državotvorni narod na prostorima današnje BiH od kraja VI. stoljeća i tu činjenicu nije moguće zanijekati.

Pjevao je Žanko: *Bez jezika narod nema više sreće…* Bez jezika nema niti naroda! A čini se kako službene vlasti i diplomacija RH zanemarivo slabo o tomu skrbe jer diljem svijeta, na katedrama *slavistike* (SAD, Kanada, Austrija…) studenti danas izučavaju *B/H/S/CG* jezik, dok tamošnji ostarjeli domoljubi, divovi našega iseljeništva, u drhtaju kazuju o vremenima kada su ljudi ubijani (ne metaforički) u borbi za samostalnost hrvatskoga jezika koja je, primjerice, na australskim sveučilištima izborena još početkom 1980-ih. Danas, kada samostalna i suverena Domovina živi dulje od tri desetljeća i dok joj se barjak slobodno vijori, hrvatski joj se jezik, jezik tisućljetne tradicije, jezik europskih prakorijena, jezik Europske unije, gnusnim birokratskim pravdanjima *stapa sa srodnim mu jezicima…*

Stapa se, o vi slijepe hrvatske guske, s *crnim, zelenim i žutim vragovima*! Stapa se dok u Srbiji ugledni Bunjevci ponavljaju

kako nisu Hrvati, dok u Crnoj Gori raste postotak Bokelja nauštrb Hrvata kojih na našoj bisernoj bokokotorskoj djedovini više nema niti za jedan puni postotak, dok nas rastaču na drevnomu hercegbosanskom ozemlju, hrvatskoj povijesnoj grudi u kojoj luč nije ugasla niti kada je nestajalo hrvatskoga kraljevstva, niti kada su smicani bosanski kraljevi hrvatske krvi, niti kada se nad Hum i Bosnu navukao petstogodišnji mrak pod zakrivljenom sabljom s Istoka, niti kroz sve nevolje 19. i 20. stoljeća kada su zemljicu punile kosti nositelja otpora…

Upravo su nas hrvatska pučka i književna riječ, hrvatski jezik i katolička vjera, naša slobodarska i državotvorna misao, ona naša prgavost, oni prkos i ponos, očuvali i održali kroz sva bremenita stoljeća. Sve koji u ovoj nesretnoj stvarnosti vide pogodnost za zloslutnje nad hrvatskim nacionalnim bićem u BiH glasno ću podsjetiti i uporno podsjećati: Najžešći smo, i na mišici i u jeziku, onda kada je najteže! Ne varajte se očekujući lakomo naš muk i naš pad, dočekat će vas bure i oluje!

Hrvati u BiH doimaju se osuđeni na povijesnu žudnju za hrvatskom državom. Čini mi se kako smo tu ulogu prihvatili i naučeno ju i dalje igramo. Čini mi se kako smo, kao nacionalna i politička zajednica, još uvijek nedozreli za progledavanje i sudbonosno usmjeravanje svoje snažne domoljubne strasti prema svojoj hrvatskoj zemlji koja je, stjecajem bremenitih povijesnih okolnosti, danas ostala izvan suvremenih državnih granica Republike Hrvatske i koja je autohtono, povijesno, kulturološki i identitetski uistinu našom. Hrvatska jest moja Domovina, ali i ta je sirota hrvatska zemlja na kojoj živim moja Domovina! Ona je u mojim očima kraljica koja je zavrijedila puno pravo na svoj kvadratić na našemu zajedničkom nacionalnom crveno-rujnom polju!

Prigodnim su zaključkom dva ulomka iz naslovnoga teksta gospićkih novina *Hrvat*, objavljenih 30. studenog 1907. godine: *Dok imaju naša braća u Bosni i Hercegovini ovoliko neprijatelja, koliko ih izbrojismo – dotle im je uistinu težko. Mi u Banovini ne možemo pravo i u tančine pojmiti njihove goleme borbe. (…) Dok smo bez jedinstva, slabi smo i mi u Banovini i oni u Herceg-Bosni.*

Napisano je to prije 115 godina!!!

Darko Juka (Mostar, 30. studenoga 1981.) hrvatski je književnik, novinar, publicist, kulturni i društveni djelatnik. Autorom je triju zbirki poezije, stručne i knjige kolumni, knjige memoarskih proznih zapisa te autor, suautor i urednik nekoliko monografskih izdanja. Osobito je prepoznatljiv kao kulturni djelatnik, u prvom redu kao dugogodišnji ravnatelj umjetničke Galerije *Aluminij*. Zapažen je i kao urednik i voditelj televizijske emisije *Kulturno, s Darkom Jukom* te kao autor kolumnā u kojima se dotiče kulture, povijesti, politike, ali i društvenih devijacija. Dobitnikom je prve nagrade *Dubravko Horvatić* za najbolje prozno djelo u 2020. godini. Za rad na kulturnom planu, Matica hrvatska dodijelila mu je Kristalnu maticu *Vjekoslav Šutej* (2013.) i Veliku povelju zahvalnosti MH Mostar za promociju i afirmaciju kulture u Gradu na Neretvi (2017.). Članom je Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne i Matice hrvatske Mostar. Živi i djeluje u rodnom gradu.

Djela:

- *Sjetni tragovi* (Osobna naklada, Mostar, 2003.)
- *Usud tišine* (Gral, Široki Brijeg, 2005.)
- *Priručnik za novinske novinare* (Matica hrvatska, Čitluk, 2007.)
- *Teštamentum* (Matica hrvatska, Mostar, 2020.)
- *Jukine crtice* (Matica hrvatska, Mostar, 2020.)
- *Krikovi sjećanja* (Matica hrvatska, Mostar, 2020.)
- *Djetinjstvo koje traje – Lutkarenje, Grad i mi* (Lutkarsko kazalište Mostar, Mostar, 2022.)